

Gustav Meyrink

HAŠIŠ
a
JASNOZŘIVOST

VOLVOX GLOBATOR

HAŠIŠ A JASNOZŘIVOST

Translation © Jiří Mlíkovský, 1993

ISBN 978-80-7511-055-8 (pdf)
ISBN 978-80-7511-054-1 (epub)

JAK JSEM CHTĚL V PRAZE VYRÁBĚT ZLATO

Může to být tak pětatřicet let, kdy jsem byl ještě mladý a plný elánu, a měl jsem čas na všechny ty blázniviny, které mi teď zpříjemňují stáří. Jednoho dne jsem se rozhodl zabývat alchymii i prakticky, nejen teoreticky jako předtím. Popudem se mi stal zvláštní zážitek. Jeden dávný spolužák mi totiž vyprávěl, že se jeho otec, majitel malé sklárny poblíž Prahy, seznámil s pozoruhodným starým chemikem jménem Kinský, který uměl pomocí šedého, velmi jemného prášku přetvářet obyčejné sklo v nádherně rubínové. Tehdy bylo zvykem vyrábět rubínové sklo přetavením zlata z dukátů, což produkt pochopitelně značně prodražovalo. Kinského nový postup představoval tudíž zlatý důl. Sklárna pana Sedmíka, jak se jmenoval otec mého přítele, stála nedaleko Prahy v Šáreckém údolí vroubeném rozeklanými skalami. Sklárně se říkalo Čertův Mlýn, prý proto, že každému majiteli přinášela smůlu. Tam jsem se setkal s chemikem Kinským. Když mi vyšel vstříc, leknutím jsem sebou trhl. Kdyby tak intenzívně, jako teď špatnou kořalkou, páchl sírou, nebylo by pochyb, že je opravdovým čertem. Byl vysoký přes dva metry a o hlavu mě převyšoval i přes svůj podivně nahrbený postoj: Brada mu pevně spočívala na ohyzdně úzké, sotva na dvě dlaně široké hrudi, jako by s ní byla srostlá. Nepopsatelně špinavou košili měl rozhalenou a chlupy na hrudi mu splývaly s vousem. Tvář měl díky svému držení těla téměř ve vodorovné poloze, stále obrácenou k zemi, a na ní dvě oči s tak zvláštním pohledem, jaký jsem nespatriil nikdy předtím ani poté. Byly bezbrvé, blýskavé, a přesto bez života jako černé sklo. Oblečení a boty byly jako vypůjčené od vandráka, jenž po měsíce přespával v lesích. Nohavice měl roztržené až do půli lýtek, kabát připomínal bývalý frak, jemuž někdo odstříhl šosy.

Početné trhliny, jen tu a tam řídce zalátané, dávaly prosvítat bledosti kůže.

„Proč tvůj otec tomu chudákovi nekoupí něco na sebe?“ zeptal jsem se polohlasně svého přítele, když jsme za tím vagabundem vstupovali do nitra továrničky. „Postupně mu dal už přes tři tisíce zlatek, aby se lépe oblékl a vůbec se dal do pořádku,“ zněla odpověď, „ale všechno nadarmo. Jak dostane peníze, najdou ho příštího rána ležet někde venku do němoty zpitého a trvá to pak celé dny, než se zase vzpamatuje. Zdá se, že se živí jen alkoholem, neboť jíst ho ještě nikdo nikdy neviděl.“ To že má být vynálezce, ptal jsem se sám sebe pln pochybností? Brzy jsem ale musel své mínění poopravit. Pan Sedmík v do ruda rozpáleném kamenném kotli roztavil sklo. Vycházel z něj tak příšerný žár, že jsme se té kádi mohli přiblížit jen v tlustých kožených zástěrách, před obličejí masky ze stejného materiálu. Byl s námi ještě jeden muž, údajně lékař, ve skutečnosti ale chemik z Vysoké školy chemické, jak mi prozradil můj přítel. Měl být experimentu přítomen, ale své postavení ani své jméno nesměl prozradit, aby Kinský nezačal být nedůvěřivý. Sedmík s ním byl domluvený na společném využití vynálezu a Kinský stále ujišťoval, že vždy dodá dostatek toho levného, šedého prášku, tak aby výroba rubínového skla mohla průběžně pokračovat. Ale vždy, když mu Sedmík dal peníze, do druhého dne je propil. Teď Kinský z malé obálky vyňal špetku prášku, asi tak náprstek, a nasypal ho do dlaně „lékaři“ s bručivou poznámkou, aby z něj uhnětl kuličku a vhodil ji do taveniny. (Tím zamezil tomu, aby se prášek v nesmírném žáru roztaveného skla nerozlétl.) Když „lékař“ úkol splnil, uchopil náhle Kinský jeho ruku, bez zábran mu do ní plivl a pak ji utřel rukávem. Zřejmě chtěl ve své bezbřehé nedůvěře zabránit tomu pánovi, aby snad později stopy prášku ze své ruky chemicky neanalyzoval. – Opustili jsme tu místnost

a pan Sedmík ji za sebou pečlivě zamkl. Příštího rána byla hmota vychladlá a proměněná v nejjemnější rubínové sklo. Univerzitní chemik nám sdělil, že je nepochopitelné, jak může tak prvotřídní výrobek vzniknout bez bohaté přísady dukátového zlata. – Konec tohoto příběhu lze shrnout stručně. Čertův Mlýn udělal čest své špatné pověsti. Pan Sedmík přišel o veškeré jmění, když ho byl po stovkách a tisících nastrkal do toho tajemného vagabunda, jenž ho týden co týden ujišťoval, že mu tajemství prozradí, nebo alespoň vždy bude prášku dodávat dostatek. Jednoho rána pak našli Kinského zmrzlého na lavičce v pražském městském parku.

Ten zážitek mi dlouho nešel z mysli. Pan Sedmík mě ujistil, že Kinský byl bezpochyby velmi vzdělaný člověk a studovaný chemik. V životě prý klesl tak hluboko jen proto, že nebyl schopen se odhodlat k řádné práci a raději se věnoval alchymistickým pokusům, které pohltily poslední zbytky jeho peněz. Na mou otázku, zda Kinský nikdy ani nenaznačil, z čeho se prášek na rubínové sklo skládá, řekl pan Sedmík, že z pomatených řečí, které vagabund vedl v poloopilém stavu, nikdy nebyl moudrý. „Zlato je k hovnu,“ zněla jeho obvyklá písnička, „zlato je k hovnu, říkáváte dennodenně, ale nikdo z vás, vy hlavy skopové, není schopen to pochopit doslova.“

Občas, jak jsem se dozvěděl, blábolil Kinský něco o proměně barev, lesku pavích per a barvě bílé jako sníh. Vlastní pralátku však stále držel v tajnosti. To mě zaujalo. Vždyť o proměně barev se doslova zmiňují téměř všechny středověké alchymistické spisy. I v nich zůstává pralátka skrytá, jako by se jednalo o smrtenosné tajemství.

Náhoda se ubírá zvláštními cestičkami. Od té doby jsem noci trávil ve své alchymistické knihovně, kterou jsem nahodile shromáždil za uplynulá léta, a ničil jsem si oči při pátrání, kterou to pralátku měli dávní „mudrci“ u všech hromů na

mysli. Až jsem to uhl: stálo to, zaznamenáno mezi omyly, ve starém, zpráchnivélém spisu vévody z Trevisanu. Pak mi jednoho dne jistý antikvář poslal starou knihu, sepsanou středovékým hrabětem de Marsciano. Listoval jsem si v ní a najednou jsem věděl, ano *věděl*, co se tou pralátkou myslelo: lidské a zvířecí exkrementy. Tedy hovno, jak to trefně říkal nebožtík Kinský. Pak ale následovala v knize poznámka, která mě opět zmátla: „Naše hmota je máslově žlutá, božsky voní a chutná sladce jako mana.“ Zuřivě jsem knihou mrštil do kouta a ze srdce litoval, že se s tím Taliánem nemohu díky jeho včasné smrti vypořádat. Když jsem knihu znovu zvedl, zjistil jsem, že není kompletní, neboť chyběl druhý díl. Psal jsem všem možným antikvářům, ale marně, nikdo o něm nevěděl. Pak došlo k vpravdě neuvěřitelné náhodě, když se mi do ruky dostal katalog z milánské knižní aukce. Mechanicky jsem ho otevřel a četl jsem: Onuphrius Marsciano, svazek druhý. Do Milána jsem poslal depeši, že kupuji za každou cenu. O několik dní později, a o pár lir chudší, jsem ten klenot držel v rukou a hltal ho jako velryba Jonáše. Nejpozoruhodnější bylo, že ten svazek měl na vnitřní straně vazby vlepen ten samý ex libris jako ten první. Oba svazky tedy před staletími patřily jedinému majiteli. Kdybych byl pověřivý, věřil bych snad, že mi je přihrál sám starý Kinský.

Co jsem z Marsciana postupně vyčetl, bylo, že se zvířecí exkrementy po dlouhém pobytu v zemi proměňují v látku odpovídající tomu popisu: je máslově žlutá, příjemně voní, chutná sladce jako mana, atd. Kdykoliv jsem od té doby, ať již na ulici nebo v kavárně, potkal přednášejícího nebo studenta chemie, stočil jsem nenápadně, jak jsem se alespoň domníval, hovor k takovéto otázce: Řekněte mi, pane doktore, bylo by možné, aby se fekálie v zemi časem proměnily ve sladce chutnající substanci? Přitom jsem se jednoho dne dopustil té chybičky,

že jsem se na to jednoho studenta zeptal již podruhé. Beze slova zafal zuby, neuctivě mě probodl očima, otočil se na podpatku a následně mi do bytu poslal dva sekundanty. Rozhodl jsem se tudíž bavit se o tomto problému jen s prostými lidmi, kteří se jen tak neurazí a nemají zájem o souboje. I tady projevila náhoda pro mou duševní trýzeň pochopení. Jednou pozdě v noci jsem se vracel z oslavy ve veslařském klubu, oděn v bílé flanelové kalhoty a modré sako, atletickou hruď ozdobenu v měsíčním svitu se blyštícími řády z četných regat. Hlavní pražská třída byla rozkopaná a z klínu matky Země se linul strašlivý zápach, neboť cílem bylo vytrhat z dřímoty minulosti prastarou kanalizaci. Potěšen touto příznivou skutečností vyšplhal jsem se na násep a zavolal do zející hlubiny „Ahoj“. Rozhostilo se mrtvé ticho, které nahradilo do té doby panující lomoz pumpy, a vbrzku z pozadí vystoupil král Noci, na čele lucerničku jako mívají hlubinné ryby. Lehce jsem se uklonil, nabodl na hrot své vycházkové hole papírovou zlatku a podal mu ji. Nato se rozvinul tento rozhovor:

Já: „Neráčila si Jejich Jasnost za svého života při své vznešené činnosti povšimnouti látky, jež by byla máslově žlutá, příjemně vonící a na ochutnání sladká?“

Král Noci: „Látky teda neto, akorát hovna. Na to ale čovek kápne sakra vzácně. Prostě kuriozítka. Dyž ho ale máte v merku, tak se najít dá. Nojo, už je mi jasný, co pan jenerál chtějí, vono to přináší štěstí, říká se.“

Já: „Výtečně. Přineste mi ho, Ctihodnosti, v nejkratší možné době co nejvíce. Královsky se Vám odměním. Zde na vizitce jest má adresa.“

Přešly měsíce a nad městem ležel horký dech léta, neboť automobily tenkrát ještě nebyly. Seděl jsem právě ve své kanceláři v kruhu vybraných a krásných dam, když tu se potichu otevřely dveře a dovnitř vstoupil stařec s prostosrdečně svítícíma očima,

jednou rukou si hladil stříbrný vous a v druhé nesl nablýskaný měděný kýbl zakrytý víkem. Jeho rysy mi přišly známé, byť jsem nebyl s to zbavit se dojmu, že se jedná o bájnou postavu z řeckého dávnověku, jež si přeje zúčastnit se našeho počestného posezení, přijímaje v poledním žáru podobu boha Pana. Protože na mne však stařec neprodleně promluvil v české řeči, tuto myšlenku jsem zavrhl a polichoceně se zvedl, i když jsem nerozuměl ani slovu. Graciézním pohybem ruky postavil tento ctihodný muž kýbl na křeslo, přičemž se dámy, oči skryté za lorněty, se zájmem předklonily. S vítězným výrazem ve tváři odstranil stříbrovousý muž z kýblu víko. Vše další se před mýma očima odehrálo jako ve zrychleném filmu. Ani stádo plachých antilop by se po spatření řvoucího lva nesnažilo uprchnout do dáli tak rychle, jako to učinily mé půvabné návštěvnice. Beze slova jsem povstal proti tomu hrůznému starci, až ten prolomil mlčení: „Teda dlouho sem si sem netroufal, ale dyž je dneska tak pěkej den – podívaj, pane generál, hromádka velká jak lidská hlava. Eště sem jí ani nevočistil, aby ctěnej pán viděl, že je pravá ...“

Co dodat. Staří alchymisté téměř jednohlasně tvrdí, že proces přípravy elixíru je ovládán temnými mocnostmi a že má za následek nevýslovná neštěstí, jako chudobu, nevléčitelnou nemoc, nebo násilnou smrt. A to ještě, když se vůbec podaří skleněný válec, v němž se pralátka na pomalém ohni proměňuje, uchránit před prasknutím. Skutečností zůstává, že jsem pralátku po týdny podle předpisu zahříval při konstantní teplotě. Skutečností zůstává, že k překvapení mému i mého chemického poradce docházelo i ke zmíněným čarukrásným barevným proměnám, včetně pavího lesku. Skutečností zůstává, že když jsem jednoho dne stál před křivulí, tato s hlasitým třesnutím praskla a ta „hmota“ mi vyprskla do obličeje. Pokus jsem podruhé opakovat v otevřené skleněné baňce. Barevná proměna se zastavila hned

u počáteční černě. Naprostou záhadou pro mne zůstává, proč explodovala i tato baňka, přestože hrdlo neměla uzavřené, takže se v ní nemohl nasrádat žádný čpavek, a že se tak stalo právě ve chvíli, kdy jsem před ní náhodou postával.

Je pravdou, že když jsem chtěl pokus opakovat potřetí, onemocněl jsem strašlivou chorobou, která byla považována za nevléčitelnou a již jsem se zbavil až po mnoha letech. Od té doby se praktické alchymii vyhýbám, neboť je lepší být pověřčivý než nešťastný.